

A francia felvilágosodás irodalma

ROUSSEAU ÉS VOLTAIRE ALKOTÁSAI

1. Rousseau sokféle témában hallatta hangját. A pedagógia kapcsán is kifejtette véleményét. Az *Emilben* a fiúk neveléséről szolt: a természet megfigyelését, aktivitást és kétkézi munkát javasolt a számukra.

Keress még Rousseau-írásokat, és töltsd ki a táblázatot a példa szerint!

Új Héloïse	szenimentalista levélregény	1761
Emil, avagy a nevelésről	nevelődési regény	1762
Vallomások	önéletrajzi írás, vallomás	1765–1770

Rousseau nevelődési regényét a párizsi parlament elítélte a természeti vallás fejtegetése miatt. Eszerint Isten az ember szívébe írta az erkölcsi tetteket, amelyek az egyház nélkül is megállják a helyüket. A pedagógiatörténet pedig épp az *Emil* miatt jegyzi Rousseau nevét. Még akkor is, ha öt gyermekét saját vallomása szerint lelenházba adta.

Az *Új Héloïse* érzelmes története arról árulkodik, hogy a józan ész világában Rousseau, Voltaire-rel ellentétben, az érzelmet hangsúlyozta. A *Vallomások* utolsó alkotása, életművével kapcsolatos kételyeinek ad benne hangot.

2. Az alábbiakban Rousseau *Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről és alapjairól* című értekezéséből válogattunk szemelvényeket. Olvasd el a szövegrészeket, és válaszolj a hozzájuk tartozó kérdésekre!

a) Foglald össze, hogy milyen egyenlőtlenségeket fedez fel Rousseau az emberek között!

Rousseau kétféle egyenlőtlenségről beszél. A fizikai a testi, nemi, életkorbeli, lelki és szellemi különbözőségekből fakad. A másik egyenlőtlenség már nem természetes: vagyoni különbségek miatt jön létre.

b) Foglald össze, milyen különbségeket lát Rousseau a természetes és a civilizált ember morális állapota között!

Rousseau szerint a civilizált társadalmak megjelenése előtt az ember természetes állapotban élt. Semmiféle morális, azaz erkölcsi viszonyt nem ismert: sem jó, sem rossz nem volt. Egyetlen bűne az lehetett, ha valamely tulajdonsága nem az önfenntartást segítette. Erénye is ezzel kapcsolatos: egyetlen erénye azon tulajdonsága volt, amellyel az önfenntartást szolgálta. Vagyis az ember ekkor még csak a természetes késztetései engedett. A civilizált társadalomban jelent meg a bűn és erény fogalma.

c) Miért nem volt szükség törvényekre a természeti állapotban?

A természeti állapotban azért nem volt szükség törvényekre, mert akkor még mindenki követte a természetes jószág alapelvét. Rousseau az embert tehát eredendően jónak tartja. Egy parancsot teljesített mindenki, úgy bánt a másikkal, ahogy szerette volna, hogy vele bánjanak.

d) Mit nevez Rousseau az egyenlőtlenség legmagasabb fokának?

Rousseau szerint az egyenlőtlenség legmagasabb foka a zsarnokság, a rabszolgaság kialakulása. Csak az lehetne megoldás az emberiség számára, ha visszatérne a civilizáció előtti, romlatlan állapotokhoz.

e) Milyen viszonyban élt az ember a természettel?

Az ember a természettől megkapott mindent, amire az élethez szüksége volt. A természet megfigyelésével gyarapította életben maradásának esélyeit, és a természet kizsákmányolása akkor még eszébe sem jutott. Nem vett el többet a szükségesnél.

f) Mi a polgári társadalom kialakulásának alapja a következő részlet tanulsága szerint?

Rousseau úgy véli, hogy a magántulajdon kialakulása vezetett el a polgári társadalom kialakulásához. Egy ember körbekerített egy darab földet, és azt mondta: ez az enyém. Ezzel megteremtette a magántulajdont, pedig a föld valaha közös tulajdona volt valamennyiünknek.

3. Válaszd ki *Candide* utazásának egyik állomását! Írj egy 10 mondatos úti beszámolót, mintha te is ott jártál volna! Képzeld el, hogy írásod egy utazási magazinban fog megjelenni! A fogalmazás a következő címen jelenik majd meg: *Candide útitársa voltam!*

Írásod érje el a kívánt terjedelmet, a helyesírás és a nyelvhelyesség szabályaira is figyelj oda! A megoldás akkor jó, ha kedvet csinálsz az olvasóknak, hogy a választott helyre utazzanak. Továbbá úgy fogalmaz, mintha magad is ott jártál volna, hisz úti beszámolót írsz! A megadott címhez kapcsolódjon az általad létrehozott szöveg!

4. Olvasd el Voltaire *CANDIDE AVAGY AZ OPTIMIZMUS* című regényének *Eldorádóról* szóló részletét! Válaszolj a felmerülő kérdésekre!

a) Honnan ismeretes *Eldorádó*? Nézz utána az aranyvárosnak!

El Dorado egy mitikus ország neve, ami a régi utazók és a bennszülöttek elbeszéléseiben élt. Az Amazonas és az Orinoko közti vidékre helyezik. A legenda szerint az ország közepén egy tó áll, a partján terül el a Manoa del Dorado nevű város. Házait aranylemezek borítják, a kövezet drágakőből van. Ezt a legendát egy spanyol hajós hintette el, aki sokakat csalt ezzel Dél-Amerikába.

b) Miért nevezhetjük ezt a részt utópiának? Válaszolj *Eldorádó* bemutatásával!

Az *Eldorádó*-epizód kivételes helyen szerepel a műben. Körülbelül a mű cselekményszerkezetének a felezőpontján áll. A kalandokat is eszerint oszthatjuk két nagy csoportra: az *Eldorádó* előttiekre és az utána lévőkre. *Eldorádó*ig a címszereplőt inkább a körülményei irányítják. Ezt követően *Candide*-ot többnyire a szándékai vezérlik. Ebből is kitűnik, hogy *Eldorádó* fontos helyet foglal el a műben.

Candide azt tapasztalja a nagyvilágban, hogy káosz uralkodik. Mindegy, hogy melyik kultúrában jár, a világ egylényegűnek mutatkozik. Mindenhol háború, kapzsiság, gyilkosságok és természeti katasztrófák keserítik meg a jámbor hős életét. Ezekkel a körülményekkel Voltaire Leibniz tételét cáfolja: a világ nem a lehetséges világok legjobbika. Arra *Eldorádó* által mutat példát. Ez az egyetlen

olyan hely, ahol béke uralkodik. Az emberek kölcsönösen tisztelik egymást, legfőbb érték számukra a szenvedélyből végzett munka. A gyerekek drágakövekkel játszanak, vagyis a kincsnek, a pénznek nincs értéke ebben a társadalomban. Nincs rá szükségük az embereknek, nincs is vagyoni különbség köztük. Pusztán a munkájuk által, felhalmozás nélkül élnek anyagi jólétben.

Nem az egyén érdekeit tartják szem előtt, hanem a közösségét. Papjaik, templomaik nincsenek, mert a természetes vallás hívei. Minden nap köszönetet mondanak Isten adományaiért, nincs szükségük egyházra, közvetítők nélkül állnak kapcsolatban az Úrral. Börtönökre, bíróságokra sincs szükség, mert sem bűnök, sem társadalmi ellentétek nem nyomorítják az eldorádói emberek életét. Egyetlen közintézményük a tudományok palotája, ahol a tudósok a közösség szolgálatába állítják tudásukat. Ez a társadalmi berendezkedés azonban csak úgy működik, ha minden tagja egyaránt elfogadja a meglévő szabályokat, és bezárkóznak az idegen hatások előtt. Ezért helyezkedik el Eldorádó zárt helyen, rejtve a nagyvilágtól.

c) Vesd össze Eldorádót a mű végén található kertmotívummal! Milyen hasonlóságokat és különbségeket találsz?

A mű végén szereplő kert hasonlít Eldorádóhoz. Mindkettőben a munka az alapérték, és valamelyest a kert is elzárt hely, bár nagyobb a nyitottsága a világra, mint Eldorádónak. A törökországi kert azonban különféle egyéniségeket egyesít, Candide egészen különböző útitársait. Eldorádóval ellentétben, ahol uniformizmus, egyformaság uralkodik.